5) утворити шар мульчі для зменшення випаровування;

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ В ГІМНАЗІЇ

Т. Г. НАЗАРЕНКО,
Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

В статті порушується питання критеріїв відбору географічної навчальної інформації для модельної навчальної програми. Пояснюється його вплив на формування географічних компетентностей в учнів гімназії. Авторка статті аналізує існуючи дослідження, які пов'язані з відбором географічної інформації для її використовуванні в закладі загальної середньої освіти, таким чином робиться висновок про те, що відбір і конструювання географічного змісту в сучасних умовах як комплексна науково-методична проблема є новою в методиці навчання географії.

Ключові слова: *зміст навчання географії; методика навчання географії; модельна навчальна програма; навчальна програма; предметні (географічні) компетентності; ключові компетентності.*

RESEARCH OF THE CONTENT OF TEACHING GEOGRAPHY IN GYMNASIUM

T. Nazarenko

The article raises the issue of criteria for selecting geographic educational information for a model curriculum. Its influence on the formation of geographical competences among high school students is explained. The author of the article analyses the existing studies related to the selection of geographic information for its use in the institution of general secondary education, thus concluding that this problem is relevant. At the same time, the selection and construction of geographical

content in modern conditions as a complex scientific-methodical problem is new in the teaching methodology of geography.

Key words: *content of geography education; methodology of teaching geography; model curriculum; curriculum; subject (geographical) competences; key competencies.*

Розвиток освітньої системи України в умовах інформаційного суспільства вимагає постійного оновлення науково-методичних засад шкільних предметів. Серед невідкладних питань, що потребують дослідження – оновлення навчального змісту та його структури в закладах загальної середньої освіти.

Протягом останніх років в системі освіти України згідно Закону України «Про освіту» [2], Державного стандарту середньої базової освіти (2020) [1] та інших державних освітянських документів (Концепція НУШ (2016) [4], Концепція природничо-математичної освіти (2020) [5], Концепція навчання географії України в основній та старшій школі (2018) [3] тощо) прослідковується тенденція до розширення автономності навчальних закладів, вона проявляється і у проєктуванні змісту освіти. Якщо попередні покоління учнів навчались за чітко структурованими програмами (конкретним змістом, розподілом годин, мінімальним резервом часу тощо), то зараз створені типові освітні програми та модельні навчальні програми, на основі яких кожен заклад освіти формує власну навчальну програму в тому числі і з географії. З огляду на таку зміну тенденцій до реалізації змісту освіти, змінюється сам підхід до конструювання навчальних програм.

Варто зазначити, що поява навчальних програм формує низку можливостей для розвитку якості базової середньої освіти України. По-перше, з'являється варіативність змісту, тобто кожна навчальна програма може мати певну спрямованість, об'єднувати кілька інтеграційних компонентів. По-друге, посилюється роль вчителя, що не тільки передає зміст освіти, а і є його співзасновником. По-третє, такий підхід має дитиноцентричну спрямованість: розподіл годин на вивчення кожної теми є рекомендованим, а не чітким, тому вчитель, опираючись на потребу здобувачів освіти може їх видозмінювати.

Створення навчальних програм є наукоємним процесом, адже потребує предметних знань і навичок: дотримання принципів навчання (науковість, логічна побудова географічного змісту, «від простого до складного»), актуальність змісту, оновлення змісту відповідно до новітніх тенденцій географічної науки, види навчальної діяльності, кінцевий результат навчання тощо.

Аналіз існуючих досліджень, пов'язаних з теорією та методикою відбору змісту географічної освіти в гімназії, дозволяє зробити висновок про те, що ця проблема є актуальною, а її рішення багатоаспектним. Разом з тим відбір і конструювання географічного змісту в гімназії як комплексна науково-методична проблема є новою в методиці навчання географії.

Географія – це навчальний предмет, який допомагає учням зрозуміти взаємозв'язки між природою, суспільством та їх впливом на навколишнє

середовище. Швидкі темпи змін у сучасному світі іноді ставлять під сумнів актуальність та відповідність навчального матеріалу змісту навчання, який залишається застарілим, не включає нових досліджень, геополітичних змін та сучасних глобальних проблем. Учні гімназії перебувають у важливому етапі свого розвитку, де формуються їхні інтереси, цінності та мислення. Ефективне проєктування та реалізація змісту навчання географії дозволяє врахувати ці індивідуальні особливості учнів, стимулювати їхню зацікавленість у вивченні предмету географія та розвивати здібності здобувачів освіти. Окрім того, дедуктивні методи навчання поступово замінюються інтерактивними підходами, які сприяють активній участі учнів в освітньому процесі. Відповідно є потреба робити сучасний зміст навчання географії більш гнучким та адаптивним до цих змін.

Засадничий принцип навчання – це принцип життєвої доцільності і прикладної функціональності. Для успішної повсякденної діяльності сьогодні замало знань і умінь, необхідно зосереджувати зусилля на конкретних завданнях, виявляти проблему, вести самостійний чи спільний пошук способів її розв'язання, брати на себе відповідальність за результати дій і вчинків. Модельна навчальна програма курсу «Географія» дозволяє реалізувати це завдання, крім того, зміст програми сприяє формуванню в учнів як ключових і предметних (географічних) компетентностей так і наскрізних умінь [6].

Зміст навчання як засіб утілення цілей освіти у життя, враховує запит суспільства та дає відповіді на запитання: чого навчати, які знання, уміння, навички та предметні компетентності мають отримати суб'єкти освітнього процесу. Оскільки цей процес є історичною категорією, розуміння якої змінюється під впливом розвитку економіки, виробництва, науки, культури, а також розвитку дидактики і методики, то тлумачення змісту навчання географії залежить від розуміння географічної науки, географічних законів та закономірностей. На сучасному етапі при визначенні змісту навчання дослідники виходять з того, що навчання — це сукупний процес і результат цілеспрямованого географічно інформаційного розвитку людини через засвоєння нею географічної інформації, що генерувала географічна наука. Зміст навчання географії в закладах загальної середньої освіти необхідно визначати як педагогічно адаптований соціальний досвід, що являє собою сукупність засобів і способів діяльності, створених у процесі суспільно-історичної практики для відтворення розвитку суспільства і здатних стати надбанням особистості. Починаючи із 6-го класу учні вперше знайомляться з навчальним систематичним курсом географії через навчальну програму.

Сьогодні перед учителем географії поставлено складне методичне завдання – реалізувати на практиці компетентнісний підхід через географічний навчальний матеріал. У географічній освіті це інноваційний напрям, що дає можливість по-новому сприйняти і зрозуміти важливе методичне питання – через який зміст і як вчити учнів географії?. Саме від вирішення цього питання залежить розробка критеріїв відбору змісту географічної освіти, необхідність використання її результатів у житті майбутніх поколінь. Якісне засвоєння учнями змісту географічної освіти вимагає від вчителя нових підходів до

відбору та застосування технологій формування його компонентів. Основне завдання сучасного закладу загальної середньої освіти полягає у ретельному доборі навчального матеріалу за принципом життєвої доцільності й функціональності, в активізації ролі самостійного навчання.

Таким чином, дане наукове дослідження спрямоване на процес проєктування змісту навчання географії в гімназії через реалізацію змісту Державного стандарту повної загальної середньої освіти (2020) в навчальних програмах, підручниках і посібниках, в чому й проявлятиметься прикладний характер даного дослідження.

Література:

1. Закон України «про освіту (2017) https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19
2. Державний стандарт базової середньої освіти (2020) http://school19.zp.ua/wp-content/uploads/2020/10/derzhstandart-converted.pdf
3. Концепція НУШ https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf
4. Концепція природничо-математичної освіти https://zakon.rada.gov.ua/go/960-2020-%D1%80
5. Концепція навчання географії України в основній та старшій школі. К.: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 56 с.URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714119
6. Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для ЗЗСО (автори Запотоцький С.П. та ін.), 2021 р. за Державним стандартом базової середньої освіти, 2020 р. (затверджено наказом МОНУ від 12.07.2021 No 795 у редакції наказу МОНУ від 11.04.2022 N 324) https://drive.google.com/file/d/1fJuTRkedVRRsdaS6iVAu4yTWhE25sHp3/view?usp=sharing